

**Financiële positie
kinderopvangorganisaties
per 31 december 2003**

05-0249

Utrecht, april 2005

Inhoud

	Samenvatting	5
	Inleiding	8
1	Onderzoekspopulatie	10
	Het aantal organisaties en de informatiebronnen	10
	De omvang van organisaties in aantal kindplaatsen/gastouderkoppelingen	11
	Respons naar rechtsvorm	12
	De geografische spreiding	13
	Onderzoekspopulatie voldoende representatief	14
2	Financiële positie kinderopvangorganisaties	15
	Onderzoeksmethodiek	15
	Gemiddelde omvang netto werkkapitaal duidelijk gestegen.	16
	Substantieel deel organisaties voldoet niet aan referentiewaarde van 10% rentabiliteit ...	17
	Omzetrendement kleinere organisaties hoger dan gemiddeld	19
	Rentabiliteit besloten vennootschap en stichting lager dan van andere rechtsvormen .	20
	Kostenstructuur toont hoogste relatieve aandeel personeelskosten bij stichtingen	21
	Substantieel deel organisaties voldoet niet aan referentiewaarde van 25% solvabiliteit ...	22
	60% voldoet niet aan referentiewaarde solvabiliteit eigen vermogen	22
	47% voldoet niet aan referentiewaarde solvabiliteit weerstandsvermogen	23
	Nadere analyses bieden inzicht in solvabiliteitsverschillen	24
	Verbetering van rendement leidt bij de onderzoekspopulatie niet tot betere solvabiliteit ...	27
	Twintig organisaties voldoen aan beide referentiewaarden	28
	Stichtingen en grotere organisaties voldoen minder vaak aan referentiewaarden	30
	Verschillen tussen 2003 en 2001 samengevat.	31
	Werkkapitaal verbeterd, overige kengetallen niet substantieel gewijzigd	31
	Percentage organisaties dat voldoet aan streefwaarden nagenoeg ongewijzigd gebleven	32
	Resultaten 'oude' deelnemers in lijn met resultaten totale onderzoeksgroep	32
3	Conclusies	34
	Financiële positie kinderopvangorganisaties niet wezenlijk veranderd.	34
	Uitgangspositie kinderopvangorganisaties voor invoering Wet op de kinderopvang niet zonder risico's op middellange termijn	34
	Verklaring verschillen in financiële positie biedt mogelijk aanknopingspunten voor verbetering	35
	Verbetersuggesties uit onderzoek 2001 desgewenst te herijken	36
	Financiële positie op tijdstip invoering wet bepalend voor succesvolle implementatie	36
A	Samenstelling begeleidingscommissie	37
B	Definitie- en begrippenlijst	38

Samenvatting

Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft PricewaterhouseCoopers verzocht inzicht te creëren in de financiële positie van de kinderopvangorganisaties per ultimo 2003. Het betreft een actualisatie van een eerder uitgevoerd onderzoek, dat betrekking had op de financiële positie per ultimo 2001.

Het onderzoek

Om het benodigde materiaal te verzamelen, zijn de 1.167 kinderopvangorganisaties die bekend zijn bij het Programmabureau Wet kinderopvang aangeschreven met het verzoek hun jaarrekening over 2003 in te zenden. De binnengekomen gegevens zijn geanalyseerd en vergeleken met de uitkomsten van het eerste onderzoek. De bevindingen zijn in deze rapportage vastgelegd.

Het onderzoek is begeleid door een commissie, bestaande uit vertegenwoordigers van het ministerie en van de Maatschappelijk Ondernemers Groep, de Branchevereniging ondernemers in de kinderopvang en het Waarborgfonds kinderopvang.

De respons

De analyses in dit onderzoek zijn gebaseerd op de gegevens van 192 kinderopvangorganisaties, dat is 16,5% van het totale aantal bij het Programmabureau bekende organisaties. Omdat relatief veel (middel)grote organisaties hebben deelgenomen, hebben de onderzoeksresultaten betrekking op 43,3% van het totale aantal kindplaatsen per ultimo 2003. De respons uitgedrukt in kindplaatsen is procentueel dezelfde als in 2001, maar het percentage organisaties dat heeft deelgenomen, is met 29% gestegen.

Gelet op de omvang van de respons, op het feit dat alle grootteklassen en rechtsvormen in de onderzoekspopulatie vertegenwoordigd zijn en op het feit dat er sprake is van deelname vanuit het gehele land, achten wij de resultaten representatief voor de branche.

De resultaten

De belangrijkste resultaten worden weergegeven in tabel S-1.

Tabel S-1: Vergelijking ongewogen gemiddelden 2003 en 2001

	2003	2001	Vershil 2003 -2001 in procentpunten
Werkkapitaal	7,7%	0,0%	7,7
Rentabiliteit	5,6%	4,3%	1,3
Solvabiliteit op basis van eigen vermogen	20,5%	18,9%	1,6
Solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen	27,5%	27,0%	0,5

Bron: PricewaterhouseCoopers

Het werkkapitaal in 2003 is duidelijk en substantieel gestegen ten opzichte van dat in 2001. Nadere analyse leert dat het aantal kinderopvangorganisaties met een positief werkkapitaal is toegenomen van 55% in 2001 tot 62% in 2003. Dit betekent dat meer organisaties in staat zijn om aan hun verplichtingen op korte termijn te voldoen.

De rentabiliteit is in 2003 licht verbeterd, de solvabiliteit op basis van eigen vermogen is eveneens licht gestegen en de solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen nagenoeg onveranderd. De geconstateerde veranderingen zijn, met uitzondering van die in het werkkapitaal, niet substantieel en worden gelet op de gevonden spreiding mogelijk deels veroorzaakt door toeval.

In tabel S-2 zijn dezelfde kengetallen weergegeven als in tabel S-1, maar nu op basis van de gewogen gemiddelden. Basis van de weging is het aantal kindplaatsen: een organisatie met een groot aantal kindplaatsen weegt dus zwaarder mee dan een organisatie met een gering aantal plaatsen. Vergeleken met de gewogen gemiddelden is de stijging van het werkkapitaal nagenoeg ongewijzigd, is de stijging van de rentabiliteit wat groter, maar is in de ontwikkeling van de solvabiliteit (vooral op basis van het weerstandsvermogen) nu sprake van een daling.

Tabel S-2: Vergelijking gewogen gemiddelden 2003 en 2001

	2003	2001	Vershil 2003 -2001 in procentpunten
Werkkapitaal	6,0%	-0,7%	6,7
Rentabiliteit	3,9%	0,3%	3,6
Solvabiliteit op basis van eigen vermogen	18,5%	19,2%	-0,7
Solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen	25,0%	29,4%	-4,4

Bron: PricewaterhouseCoopers

Wij hebben de financiële positie van de kinderopvangorganisaties getoetst aan de referentiewaarden van 10% voor de rentabiliteit en 25% voor de solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen. Dit zijn de waarden die financiers hanteren voor het verstrekken van (investerings)leningen zonder additionele externe zekerheden. In tabel S-3 worden de resultaten getoond. Wij hebben de organisaties onderscheiden in vier groepen: kwadranten in de matrix van solvabiliteit en rentabiliteit. Uitgegaan is van de ongewogen gemiddelden.

Tabel S-3: Vergelijking kwadranten rentabiliteit en solvabiliteit 2003 en 2001

Kwadrant	2003		2001	
	Aantal	%	Aantal	%
I: voldoen aan beide waarden	20	10,4%	19	12,8%
II: wel solvabiliteit, niet rentabiliteit	82	42,7%	55	36,9%
III: wel rentabiliteit, niet solvabiliteit	14	7,3%	16	10,7%
IV: voldoen aan geen van beide	76	39,6%	59	39,6%
Totaal	192	100,0%	149	100,0%

Bron: PricewaterhouseCoopers

In 2003 voldoet 10,4% van de organisaties aan de referentiewaarden van zowel de rentabiliteit als de solvabiliteit. 39,6% voldoet aan geen van beide referentiewaarden. Deze percentages wijken weinig of niet af van die in 2001.

Conclusies

Wij concluderen dat de financiële positie van de kinderopvangorganisaties eind 2003 vergelijkbaar is met die van eind 2001, of hooguit licht is verbeterd. De toegenomen omvang van het werkkapitaal en vooral de toename van het aantal organisaties met een positief werkkapitaal is een gunstige ontwikkeling. Daarentegen is er als het gaat om het behalen van de referentiewaarden van rentabiliteit en solvabiliteit, geen verbetering opgetreden.

Bij de interpretatie van de resultaten moet worden bedacht, dat in het onderzoeksjaar 2003 nog sprake was van gemeentelijke subsidies en investeringsbedragen vanuit de rijksoverheid. Vooral daar waar deze subsidies en bijdragen in mindering zijn gebracht op de investeringen, betekent dit dat in de jaren na 2003 de afschrijvingslasten van nieuwe investeringen zullen leiden tot een achteruitgang van de financiële positie.

Alles overziend handhaven wij de conclusie die wij in het eerste onderzoek trokken, namelijk dat een groot deel van de organisaties eind 2003 financieel onvoldoende is toegerust voor de invoering van de Wet kinderopvang. Het risico ligt niet zozeer op het terrein van de exploitatie op korte termijn: 81% van de organisaties heeft een positief rendement en 62% een positief werkkapitaal. Het risico ligt vooral bij het creëren van een zodanig rendement en een zodanige solvabiliteit dat financiers bereid zijn leningen te verstrekken voor het plegen van investeringen.

Gelet op het feit dat 2003 vanwege het nog bestaan van gemeentelijke subsidies geen representatief onderzoeksjaar is, zal een meer betrouwbaar beeld ontstaan als het inzicht de komende tijd verder wordt geactualiseerd.

Het onderzoek was niet gericht op het inventariseren van verbetermaatregelen. Als op basis van de bevindingen geconcludeerd zou worden dat actief beleid nodig is, kunnen desgewenst de suggesties uit ons onderzoek over 2001 op hun actualiteitswaarde worden getoetst.

Inleiding

In dit rapport worden de resultaten weergegeven van het onderzoek naar de financiële positie per 31 december 2003 van kinderopvangorganisaties in Nederland.

Aanleiding

In 2003 heeft PricewaterhouseCoopers in opdracht van het Ministerie van Sociale zaken en Werkgelegenheid (SZW) de financiële positie van kinderopvangorganisaties per 31 december 2001 onderzocht. Dit met het oog op de invoering van de Wet kinderopvang. Sindsdien hebben ondernemers in de kinderopvang verschillende maatregelen genomen om hun organisatie voor te bereiden op de invoering van de Wet kinderopvang.

Het Ministerie van SZW wil de gegevens over de financiële positie van kinderopvangorganisaties actualiseren. Daarmee kan de financiële situatie van de kinderopvangbranche voorafgaand aan de inwerkingtreding van de Wet kinderopvang duidelijk worden.

Het Ministerie van SZW heeft daarom aan PricewaterhouseCoopers de opdracht gegeven de financiële positie per 31 december 2003 in kaart te brengen. Via een toekomstige herhaling van het onderzoek kunnen de situaties voor en na de inwerkingtreding van de wet met elkaar vergeleken worden.

Begeleidingscommissie ondersteunt onderzoek

Voor het onderzoek is een begeleidingscommissie ingesteld. In deze commissie hadden vertegenwoordigers van de Maatschappelijk Ondernemers Groep, de Branchevereniging ondernemers in de kinderopvang, het Waarborgfonds kinderopvang en het Ministerie van SZW zitting. De namen van de leden van de begeleidingscommissie zijn opgenomen in bijlage A.

Uitvoering onderzoek

Voor het verzamelen van de gegevens is in overleg met de begeleidingscommissie een brief verzonden aan alle in het adressenbestand van het Programmabureau Implementatie Wet kinderopvang opgenomen organisaties. Het gaat om 1.167 kinderopvangorganisaties. In de brief is de organisaties gevraagd hun medewerking aan het onderzoek te verlenen door het insturen van de jaarrekening over het jaar 2003.

De organisaties die ook aan het onderzoek over 2001 hadden deelgenomen, zijn bovendien telefonisch benaderd als extra middel om hen te interesseren voor deelname. Deelname aan het onderzoek kostte de organisaties aanzienlijk minder tijd dan in het eerste onderzoek, toen een vragenlijst moest worden ingevuld. Dit keer konden de deelnemers volstaan met het inzenden van de jaarrekening. Voor met name kleine organisaties bleek dit overigens niet altijd eenvoudig te zijn.

Tijdens het onderzoek was een supportdesk zowel telefonisch als via e-mail beschikbaar om algemene en inhoudelijke vragen van de organisaties te beantwoorden.

Om op een systematische wijze de data te kunnen structureren, valideren en analyseren is gebruik gemaakt van een datawarehouse. Met behulp van dit datawarehouse is een breed scala aan analyses uitgevoerd en zijn dwarsverbanden getoetst.

Met het uitbrengen van dit rapport, dat de kernbevindingen van de uitgevoerde analyses bevat, is het onderzoek afgerond.

Opbouw van het rapport

Het rapport bestaat uit drie hoofdstukken en is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 1 wordt de onderzoekspopulatie nader beschreven. In hoofdstuk 2 komt de financiële positie van de kinderopvangorganisaties aan de orde. Tot slot worden in hoofdstuk 3 conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

Het rapport kent twee bijlagen. In bijlage A is de samenstelling van de begeleidingscommissie opgenomen. Bijlage B bevat een begrippen- en definitielijst.

1 Onderzoekspopulatie

1.01 In dit hoofdstuk worden de in het onderzoek betrokken organisaties gekenschetst aan de hand van een aantal onderwerpen. Het betreft:

- a het aantal organisaties en de informatiebronnen;
- b de omvang van de organisaties in aantallen kindplaatsen/gastouderkoppelingen;
- c de rechtsvorm;
- d de geografische spreiding.

Het aantal organisaties en de informatiebronnen

1.02 De voor het onderzoek benodigde gegevens zijn verzameld doordat alle bij het Programmabureau geregistreerde organisaties een brief hebben ontvangen met het verzoek hun jaarrekening 2003 in te sturen. Van de naar schatting 1.400 kinderopvangorganisaties in Nederland zijn 1.167 organisaties aangeschreven.

1.03 Van 204 organisaties hebben wij een jaarrekening ontvangen. De deelnemende organisaties vertegenwoordigen 80.513 kindplaatsen, wat neerkomt op 43,5% van het totale aantal kindplaatsen per 31 december 2003 (Monitor Uitbreiding Kinderopvang 2003: 185.287 kindplaatsen). In dit rapport wordt overigens één gastouderkoppeling gelijkgesteld aan één kindplaats. De deelnemende organisaties beschikken in totaal over 9.897 gastouderkoppelingen.

1.04 Met behulp van een datawarehouse zijn de aangeleverde gegevens op interne consistentie en robuustheid getoetst. Op grond van deze analyses is besloten de gegevens van twaalf organisaties niet mee te nemen in de analyses. De gegevens van deze twaalf organisaties bleken door verschillende oorzaken niet volledig of inhoudelijk niet consistent te zijn.

1.05 De analyses in dit rapport zijn dus gebaseerd op 192 organisaties waarvan robuuste gegevens beschikbaar zijn. In de nu volgende tabel vindt u een overzicht. Dit is 16,5% van het totaal aantal benaderde organisaties en 43,3% van het totale aantal kindplaatsen.

Tabel 1-1: Opbouw deelnemende organisaties 2003

	Aantal organisaties	Aantal kindplaatsen per 31-12-2003	Percentage
Respons	204	80.513	43,5%
Niet volledig en/of niet consistent	12	-363	-0,2%
Totaal	192	80.150	43,3%

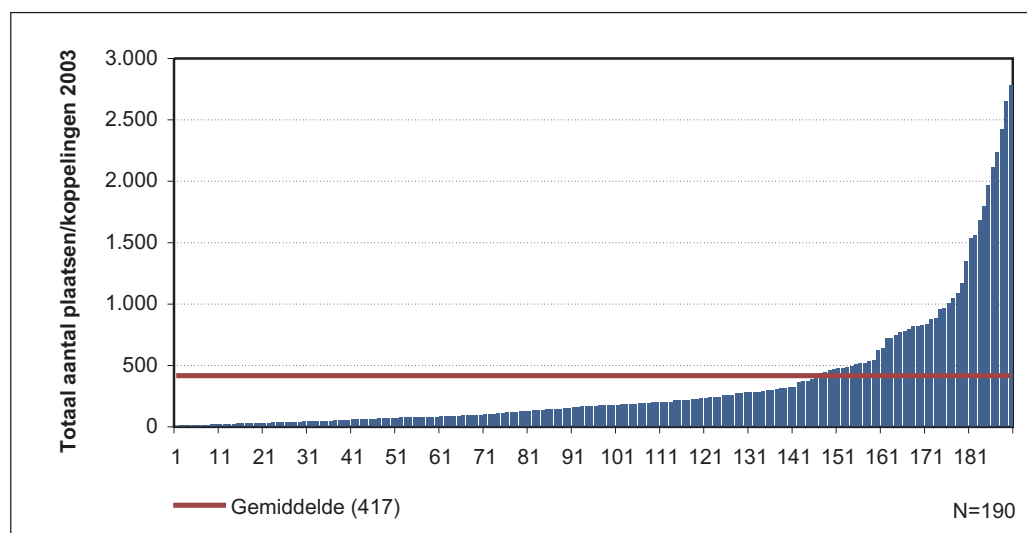
Bron: PricewaterhouseCoopers

1.06 Ons eerste onderzoek naar de financiële positie van kinderopvangorganisaties – de positie per 31 december 2001– had betrekking op 149 organisaties met in totaal 63.932 plaatsen. Dit betrof 42% van het totale aantal plaatsen per 31 december 2001. Procentueel gezien is het aantal kindplaatsen in de onderzoekspopulatie ongeveer gelijk aan dat van 2001. Echter, uitgedrukt in absolute aantallen blijkt dat er ruim 16.000 kindplaatsen méér in het onderzoek zijn opgenomen. Het aantal organisaties dat in de onderzoekspopulatie is opgenomen, is met 29% toegenomen ten opzichte van 2001.

De omvang van organisaties in aantal kindplaatsen/gastouderkoppelingen

1.07 In onderstaande figuur 1-1 wordt het aantal kindplaatsen/gastouderkoppelingen in 2003 per deelnemende organisatie weergegeven, gerangschikt naar grootte. Twee grote organisaties met elk ruim 7.000 kindplaatsen zijn in deze figuur niet opgenomen, omdat deze de schaal van de figuur zozeer zouden beïnvloeden dat de leesbaarheid verloren zou gaan.

Figuur 1-1: Aantal kindplaatsen per deelnemende organisatie 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

1.08 Uit figuur 1-1 blijkt dat zowel kleine, middelgrote als grote organisaties zijn vertegenwoordigd in de onderzoekspopulatie. De verdeling van deze organisaties over de grootteklasse wordt in tabel 2-1 nader gespecificeerd. Ten behoeve van het onderzoek zijn de organisaties (inclusief de twee grootste) ingedeeld in zeven grootteklassen. Het aantal kindplaatsen en koppelingen is als indelingscriterium gehanteerd.

Tabel 1-2: Verdeling onderzoekspopulatie per grootteklasse 2003

Aantal kindplaatsen	Aantal organisaties	Percentage	Aantal plaatsen	Percentage
0 tot 20	11	5,7%	161	0,2%
20 tot 50	25	13,0%	859	1,1%
50 tot 100	36	18,8%	2.715	3,4%
100 tot 250	52	27,1%	8.979	11,2%
250 tot 500	30	15,6%	10.528	13,1%
500 tot 1.000	21	10,9%	15.393	19,2%
Meer dan 1.000	17	8,9%	41.515	51,8%
Totaal	192	100,0%	80.150	100,0%

Bron: PricewaterhouseCoopers

Respons naar rechtsvorm

1.09 Tabel 1-3 geeft de onderzoekspopulatie weer naar rechtsvorm van de kinderopvangorganisaties.

Tabel 1-3: Onderzoekspopulatie naar rechtsvorm van de organisatie 2003

Rechtsvorm	Aantal organisaties	Percentage	Aantal plaatsen	Percentage
Stichting	138	71,9%	69.962	87,2%
Besloten vennootschap	23	12,0%	8.465	10,6%
Eenmanszaak	19	9,9%	641	0,8%
Vennootschap onder firma	10	5,2%	788	1,0%
Overig	2	1,0%	294	0,4%
Totaal	192	100,0%	80.150	100,0%

Bron: PricewaterhouseCoopers

1.10 De onderzoekspopulatie is onderscheiden in vier verschillende rechtsvormen en de categorie overig. In de categorie overig zijn de rechtsvormen commanditaire vennootschap, maatschap en overige rechtsvormen opgenomen. Wij hebben vanwege het ontbreken van sectorbrede gegevens niet kunnen onderzoeken of de verdeling over de rechtsvormen representatief is voor de branche, maar het beeld werd door de begeleidingscommissie herkenbaar geacht. De stichting is in de onderzoekspopulatie de meest voorkomende rechtsvorm met 71,9%. Stichtingen omvatten met ruim 87% eveneens verreweg het grootste aantal kindplaatsen.

De geografische spreiding

1.11 Om de representativiteit uit oogpunt van regionale spreiding te onderzoeken, is de verdeling van de onderzoeksgroep over Nederland geïnventariseerd. Hierbij hebben wij de regio-indeling op basis van Kamer van Koophandel-regio's aangehouden. De organisaties zijn ingedeeld in de regio van het hoofdkantoor van de organisatie. In onderstaande tabel 1-4 worden per regio de aantallen organisaties van de onderzoekspopulatie weergegeven.

Tabel 1-4: Respons per regio in aantal organisaties en kindplaatsen 2003

Regio Kamer van Koophandel	Aantal organisaties	Aantal kindplaatsen	Percentage
Amsterdam	19	6.658	8,3%
Centraal Gelderland	7	5.856	7,3%
Drenthe	2	541	0,7%
Flevoland	5	1.037	1,3%
Friesland	8	2.548	3,2%
Gooi- en Eemland	9	2.434	3,0%
Groningen	9	2.233	2,8%
Haaglanden	15	11.018	13,7%
Leiden	1	299	0,4%
Leiden (Rijnland)	10	2.826	3,5%
Limburg-Noord	7	650	0,8%
Noordwest-Holland	11	1.290	1,6%
Midden-Brabant	2	294	0,4%
Oost-Brabant	10	2.660	3,3%
Rivierenland	1	197	0,2%
Rotterdam	30	6.484	8,1%
Utrecht	14	6.530	8,2%
Veluwe & Twente	14	9.940	12,4%
West-Brabant	8	3.309	4,1%
Zeeland	5	2.782	3,5%
Zuid-Limburg	3	9.504	11,9%
Zwolle	2	1.060	1,3%
Totaal	192	80.150	100,0%

Bron: PricewaterhouseCoopers

1.12 De deelnemende organisaties blijken uit heel Nederland afkomstig te zijn. Doordat landelijk opererende organisaties in het onderzoek alleen in de regio van vestiging van het hoofdkantoor zijn meegenomen terwijl zij in feite ook elders in het land werkzaam zijn, is de spreiding in werkelijkheid evenrediger dan uit de tabel blijkt.

Onderzoekspopulatie voldoende representatief

1.13 Gezien het aantal in het onderzoek betrokken kindplaatsen en de spreiding naar grootteklasse, rechtsvorm en regio is er naar onze mening sprake van een onderzoek dat representatief is voor de kinderopvangbranche.

2 Financiële positie kinderopvangorganisaties

2.01 In dit hoofdstuk wordt de financiële positie van de kinderopvangorganisaties per 31 december 2003 weergegeven. Na een toelichting op onze werkwijze bespreken wij achtereenvolgens het werkkapitaal, de rentabiliteit, de kostenstructuur en de solvabiliteit van de organisaties. Evenals in het vorige onderzoek worden ten slotte de rentabiliteit en solvabiliteit aan elkaar gerelateerd en nader geanalyseerd.

2.02 Om vergelijking met de uitkomsten van het vorige onderzoek mogelijk te maken, worden deze uitkomsten zoveel mogelijk bij het betreffende onderwerp vermeld. Ook maken wij een samenvattende vergelijking tussen de hoofduitkomsten van het onderzoek naar de financiële positie ultimo 2001 en ultimo 2003.

2.03 Aan het eind van het hoofdstuk gaan wij kort in op de ontwikkeling bij organisaties die zowel aan het onderzoek 2001 als aan het onderzoek 2003 hebben deelgenomen. De financiële ontwikkeling van deze 71 zogenoemde oude deelnemers blijkt grote overeenkomst te vertonen met de ontwikkelingen die op het niveau van de volledige onderzoekspopulaties 2003 en 2001 zijn geconstateerd. Om deze reden hebben wij de ontwikkelingen bij de oude deelnemers niet nader geanalyseerd.

Onderzoeksmethodiek

2.04 De gegevens voor het bepalen van de financiële positie van de kinderopvangorganisaties zijn afkomstig uit de ontvangen jaarrekeningen. De financiële positie per 31 december 2003 is als uitgangspunt genomen omdat dit het meest recente tijdstip is waarover een definitieve balans en resultatenrekening beschikbaar zijn.

2.05 Bij de analyse van de financiële positie is gebruik gemaakt van een aantal ratio's. Met behulp hiervan zijn het werkkapitaal, de rentabiliteit, de solvabiliteit en het weerstandsvermogen van de 192 organisaties beoordeeld. Op de definities van deze ratio's wordt in de betreffende paragrafen nader ingegaan.

2.06 In de figuren en tabellen in dit rapport maken wij onderscheid tussen ongewogen en gewogen gemiddelde waarden. Het ongewogen gemiddelde is berekend door voor iedere organisatie afzonderlijk de betreffende ratio uit te rekenen en vervolgens het rekenkundige gemiddelde te nemen van alle uitkomsten. Elke organisatie weegt even zwaar mee. Het gewogen gemiddelde houdt rekening met de omvang van de organisatie. Om het gewogen gemiddelde te berekenen wordt per ratio voor de gehele onderzoekspopulatie eerst de totale omvang van de teller en noemer berekend en wordt vervolgens met deze totalen de ratio berekend.

2.07 In ons onderzoek hanteren wij referentiewaarden voor de financiële ratio's, die wij richtinggevend achten. De hoogte is echter geen absolute maatstaf. Wij hebben vastgesteld dat deze referentiewaarden door financiële organisaties worden gehanteerd bij het verlenen van krediet en ten opzichte van het onderzoek 2001 niet zijn gewijzigd.

Gemiddelde omvang netto werkkapitaal duidelijk gestegen

2.08 Het eerste element in het onderzoek naar de financiële positie is het werkkapitaal. Onder het werkkapitaal verstaan wij het kapitaal dat nodig is om op korte termijn de activiteiten van de organisatie te kunnen uitvoeren. Bij een tekort aan werkkapitaal loopt de organisatie het risico niet over voldoende middelen te beschikken om aan haar verplichtingen op korte termijn te voldoen.

2.09 De gehanteerde ratio is het netto werkkapitaal – de vlottende activa minus de vlottende passiva – als percentage van de omzet over het jaar 2003. Tot de vlottende activa worden gerekend de voorraden, de debiteuren en de liquide middelen (kas, giro en bank). Tot de vlottende passiva worden gerekend de crediteuren en de overige kortlopende schulden. Het netto werkkapitaal als percentage van de omzet dient positief te zijn.

2.10 In tabel 2-1 wordt een overzicht gegeven van het ongewogen en gewogen gemiddelde netto werkkapitaal per 31 december 2003 en de daarin geconstateerde spreiding.

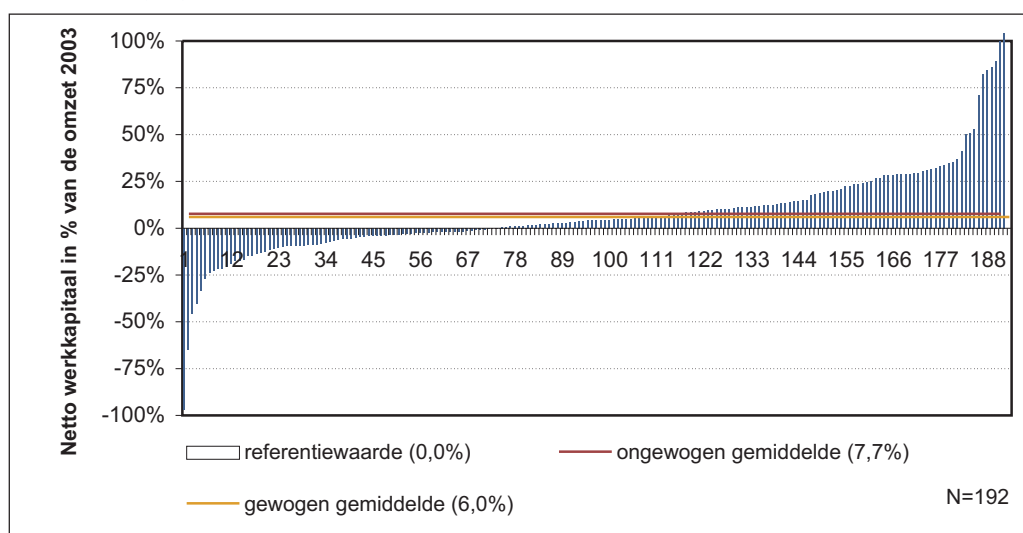
Tabel 2-1: Netto werkkapitaal kinderopvangorganisaties als percentage van de omzet 2003

	Ongewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde	Minimum	Maximum
Netto werkkapitaal	7,7%	6,0%	-97,2%	157,3%

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.11 In figuur 2-1 wordt per organisatie de rangorde van het netto werkkapitaal als percentage van de omzet weergegeven.

Figuur 2-1: Rangorde netto werkkapitaal als percentage van de omzet kinderopvangorganisaties 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.12 In de tabel en de figuur is te zien dat het ongewogen gemiddelde netto werkkapitaal als percentage van de omzet 7,7% bedraagt (2001: 0,0%). Dit is ten opzichte van 2001 een stijging met 7,7 procentpunt. Het gewogen gemiddelde bedraagt 6,0% (2001: -0,7%). Dit is ten opzichte van 2001 een stijging met 6,7 procentpunt. De stijging wordt vooral veroorzaakt door een toename van de vlottende activa.

2.13 Ruim 62% (2001: 55%) van de organisaties heeft een positief netto werkkapitaal dat varieert van 0,0% tot 157,3%. Een negatief netto werkkapitaal is bij 38% (2001:45%) van de organisaties geconstateerd. Dit negatieve werkkapitaal varieert van -0,1% tot -97,2%. In 2001 betrof de laagste waarde -123,3% en de hoogste waarde 79,9%.

2.14 Uit vergelijking van de uiterste waarden blijkt dat zowel per 31 december 2001 als per 31 december 2003 de spreiding aanzienlijk is, maar dat de spreiding van het negatieve werkkapitaal wel is afgenomen. Dit is een gunstige ontwikkeling.

2.15 De verbetering van het netto werkkapitaal betekent dat ten opzichte van het vorige onderzoek kinderopvangorganisaties beter in staat zijn om aan hun verplichtingen op korte termijn te voldoen.

Substantieel deel organisaties voldoet niet aan referentiewaarde van 10% rentabiliteit

2.16 De rentabiliteit van een organisatie geeft informatie over het resultaat van de organisatie in relatie tot de omzet waarmee dit is verkregen. Het geeft aan hoe effectief en efficiënt de organisatie haar processen uitvoert met de beschikbare middelen. In het algemeen geldt als rentabiliteitseis de rentabiliteit die minimaal door financiers wordt vereist om de vermogensverschaffing van de organisatie op lange termijn veilig te stellen. De referentiewaarde bedraagt 10%, evenals in het eerste onderzoek. Deze referentiewaarde wordt door de bancaire sector gesteld als minimum criterium voor zelfstandige financiering zonder dat additionele externe zekerheden ingebracht hoeven worden.

2.17 De ratio voor rentabiliteit die in dit onderzoek wordt gehanteerd, is het omzetrendement, dat wil zeggen het netto resultaat uitgedrukt als percentage van de omzet over het jaar 2003. Een andere mogelijke ratio is het netto resultaat als percentage van het eigen vermogen, maar daarvoor is niet gekozen omdat dit geen goed beeld geeft van deze branche. Het vermogen is immers veelal met behulp van stimuleringsgelden opgebouwd.

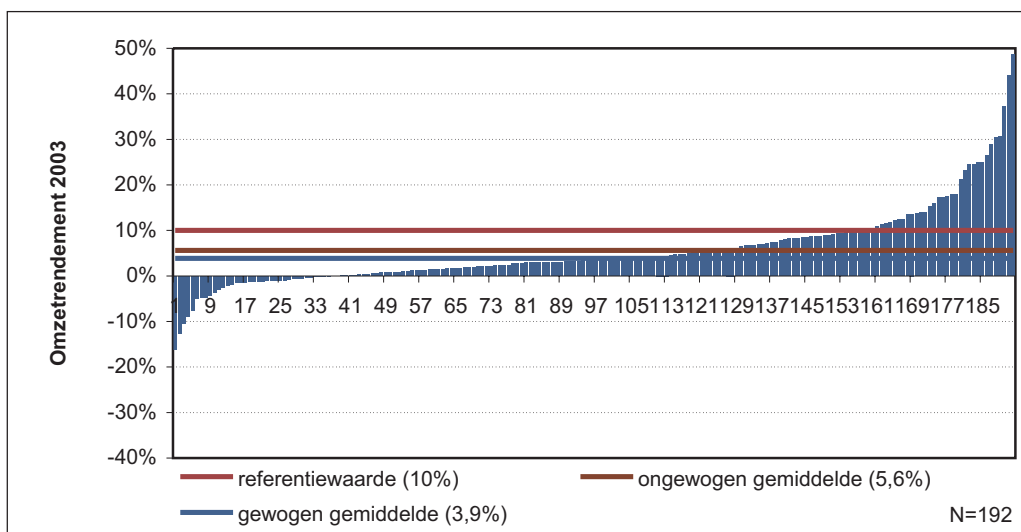
2.18 In tabel 2-2 en figuur 2-2 wordt zowel het gewogen als het ongewogen rendement weergegeven.

Tabel 2-2: Rendement kinderopvangorganisaties als percentage van de omzet 2003

	Ongewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde	Minimum	Maximum
Omzetrendement	5,6%	3,9%	- 16,2%	48,6%

Bron: PricewaterhouseCoopers

Figuur 2-2: Rendement kinderopvangorganisaties als percentage van de omzet 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.19 In tabel 2-2 en figuur 2-2 is te lezen dat alle organisaties samen ongewogen een omzetrendement over 2003 van gemiddeld 5,6% behalen (2001: 4,3%). Als we de omzetgrootte per organisatie meewegen, ligt het gemiddelde op 3,9% (2001: 0,3%). Er is dus sprake van een lichte stijging ten opzichte van 2001.

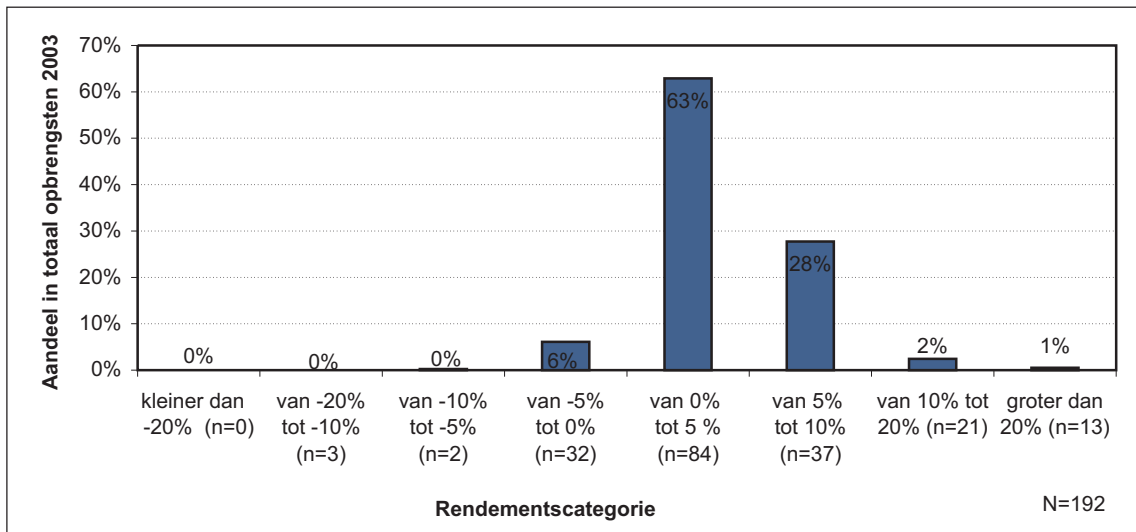
2.20 Ruim 81% (2001: 72%) van de organisaties heeft een positief omzetrendement. Het varieert van 0,0% tot 48,6%. Een negatief omzetrendement is bij 19% (2001: 28%) van de organisaties geconstateerd. Dit negatieve omzetrendement varieert van -0,1% tot -16,2%.

2.21 Zowel het ongewogen als het gewogen gemiddelde rendement is echter lager dan de referentiewaarde van 10% die wij voor dit onderzoek hebben aangehouden. Aan deze referentiewaarde blijken volgens de figuur 34 kinderopvangorganisaties te voldoen en dus 158 niet. Dit betekent dat 82,3% van de organisaties, indien er bij het verstrekken van aanvullende financiering alleen gelet wordt op het omzetrendement, minder eenvoudig op zelfstandige wijze een aanvullende financiering kan ontvangen. De groep organisaties met een omzetrendement tussen de 7% en 10%, dit zijn organisaties die 'bijna' voldoen aan de norm, is niet groot. Het betreft 22 organisaties (11,5% van de onderzoekspopulatie).

2.22 Uit bovenstaande gegevens blijkt dat het aantal kinderopvangorganisaties met een positief omzetrendement is gestegen. Echter, de meeste organisaties voldoen nog niet aan de referentiewaarde van 10%. Dit was ook in 2001 het geval. Daarnaast is het gemiddelde omzetrendement van de kinderopvangorganisaties nagenoeg gelijk gebleven (5,6% ongewogen). Ten opzichte van 2001 kan daarom de conclusie worden getrokken dat de situatie met betrekking tot het omzetrendement niet wezenlijk verbeterd is.

2.23 Om na te gaan hoeveel opbrengst wordt gegenereerd door organisaties met een positief rendement en hoeveel door organisaties met een negatief rendement, hebben wij per rendementscategorie (wij hebben acht categorieën onderscheiden) het aandeel in de totale opbrengsten van de deelnemende organisatie berekend. Figuur 2-3 toont het resultaat.

Figuur 2-3: Aandeel in totaal opbrengsten kinderopvangorganisaties 2003 verdeeld naar categorie omzetrendement

Bron: PricewaterhouseCoopers

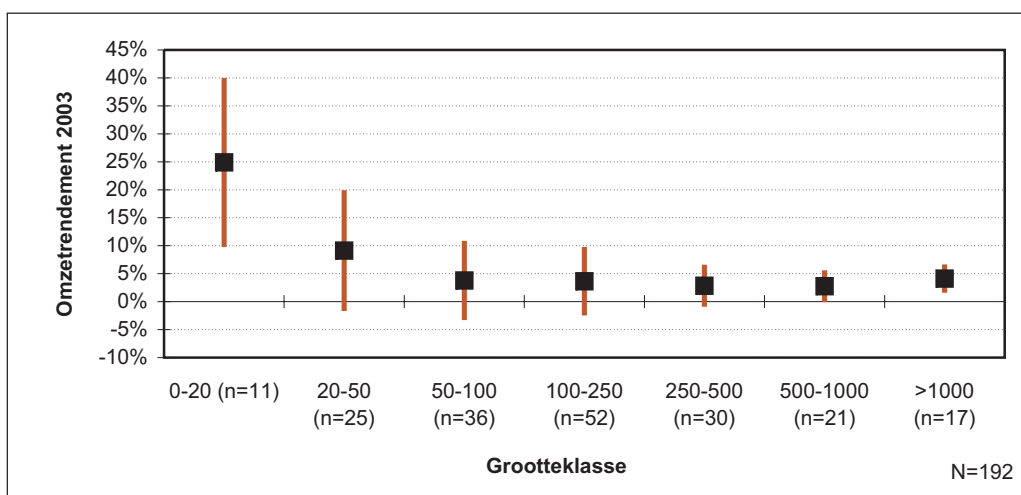
2.24 Uit figuur 2-3 blijkt dat de organisaties die aan de referentiewaarde van 10% voldoen slechts 3% van de totale opbrengsten vertegenwoordigen. Het betreft 34 organisaties met in totaal 2.827 kindplaatsen, dit is 3,5% van het totale aantal kindplaatsen in de onderzoekspopulatie.

2.25 Tevens blijkt dat 91% van de totale opbrengsten wordt gerealiseerd door organisaties met een omzetrendement tussen 0% en plus 10%. Het betreft 121 organisaties, hetgeen 63% is van de totale onderzoekspopulatie. Deze 121 organisaties vertegenwoordigen samen 70.973 kindplaatsen, dit is 89% van het totale aantal kindplaatsen in de onderzoekspopulatie.

Omzetrendement kleinere organisaties hoger dan gemiddeld

2.26 Figuur 2-4 toont het gemiddelde rendement van organisaties geordend naar het aantal kindplaatsen. Wij hebben zeven grootteklassen onderscheiden. De figuur geeft aan hoe renderend de grote of kleine organisaties zijn. In de figuur is door middel van balken de spreiding weergegeven. De verticale balk geeft aan beide kanten van het gemiddelde (dat is weergegeven door het vierkant) eenmaal de standaarddeviatie aan.

Figuur 2-4: Gemiddeld rendement per grootteklasse op basis van grootteklasse in kindplaatsen 2003

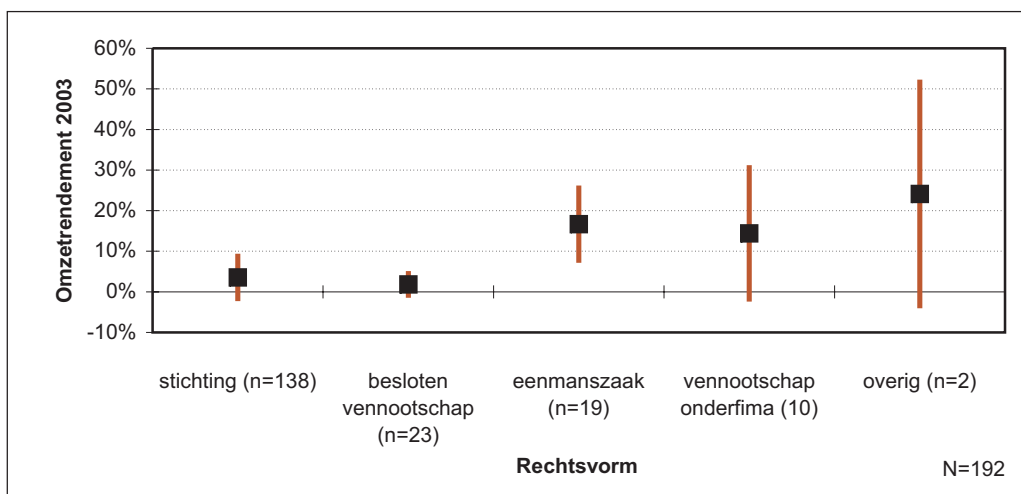
Bron: PricewaterhouseCoopers

2.27 Uit de bovenstaande figuur blijkt dat vooral de kleinere organisaties (organisaties met maximaal 50 kindplaatsen) voldoen aan de referentiewaarde van 10%. Dit kan betekenen dat vooral kleinere organisaties in staat zijn hun processen efficiënt en effectief uit te voeren in relatie tot de beschikbare middelen. Uit de bovenstaande figuur is tevens op te maken dat, indien we de kinderopvangorganisaties indelen in categorieën op basis van het aantal kindplaatsen, alle categorieën een positief rendement vertonen; bij bijna alle categorieën ligt dit tussen de 0% en 5%. Dit betekent uiteraard niet dat alle individuele organisaties een positief rendement hebben, zie de balken in de figuur.

Rentabiliteit besloten vennootschap en stichting lager dan van andere rechtsvormen

2.28 Een nadere analyse kan worden gemaakt naar de rechtsvorm van een organisatie. Figuur 2-5 toont deze uitsplitsing. Evenals bij figuur 2-4 wordt de spreiding door de balken aangegeven.

Figuur 2-5: Gemiddeld rendement per rechtsvorm 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

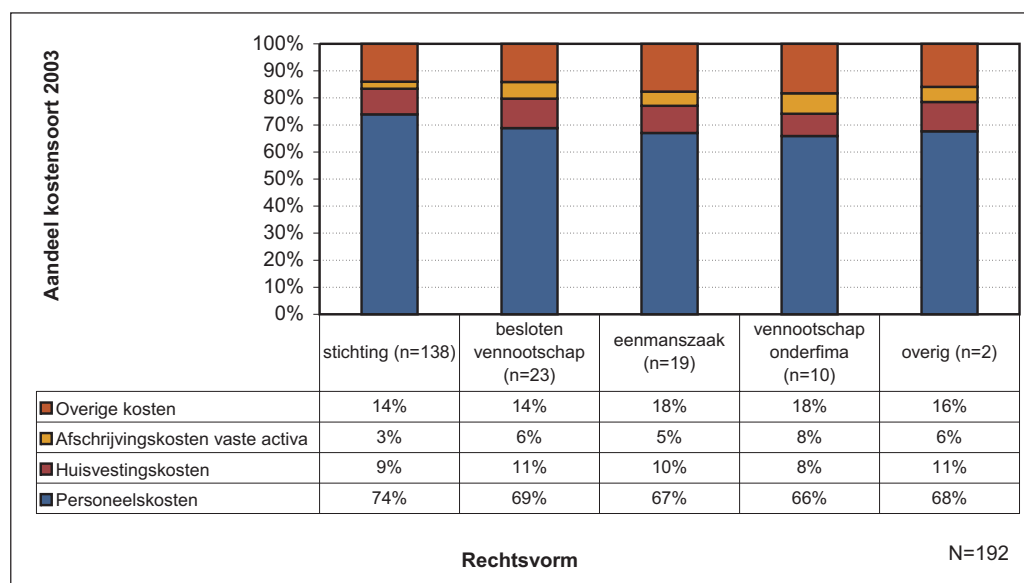
2.29 Uit figuur 2-5 blijkt dat de eenmanszaak, de vennootschap onder firma en de categorie overig een rendement boven de streefwaarde van 10% behalen. De meest voorkomende rechtsvorm, de stichting, heeft een gemiddeld rendement van 3,6%.

2.30 Het relatief hoge omzetrendement voor de vennootschap onder firma, de eenmanszaak en de categorie overig is mogelijk vertekend door het niet-verwerken van een redelijke ondernemingsbeloning in de resultatenrekening. Wij hebben op basis van de beschikbare informatie niet in alle gevallen kunnen vaststellen in welke mate hiervan sprake is geweest.

Kostenstructuur toont hoogste relatieve aandeel personeelskosten bij stichtingen

2.31 Na de analyses van werkkapitaal en rendement gaan wij in op de kostenstructuur in de verschillende organisaties. In figuur 2-6 wordt de kostenstructuur van de verschillende rechtsvormen van de organisaties in de kinderopvangbranche vergeleken. Het totaal van de kosten is op 100% gesteld.

Figuur 2-6: Kostenstructuur per rechtsvorm kinderopvangorganisaties 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.32 Personeelskosten vormen voor kinderopvangorganisaties het grootste deel van de kosten. In figuur 2-6 is te zien dat bij stichtingen het aandeel personeelskosten ten opzichte van de totale kosten het hoogst is; namelijk 74%. Bij de vennootschap onder firma, de eenmanszaak en de categorie overig is het aandeel personeelskosten het laagst met 67%. Dit percentage kan echter vertekend zijn door het feit dat de ondernemingsbeloning voor 'meewerkende' ondernemers niet als loon is verantwoord. Op basis van de beschikbare informatie hebben wij niet in alle gevallen hiervoor een correctie kunnen aanbrengen. Overigens valt op dat de huisvestingskosten voor alle rechtsvormen bijna gelijk zijn (van 8% tot en met 11%).

2.33 De afschrijvingskosten vormen bij alle rechtsvormen slechts een klein percentage van de totale kosten. Mogelijk wordt dit veroorzaakt door de boekhoudkundige verwerking van de met subsidies aangeschafte activa. Indien vaste activa met subsidies worden aangeschaft, dan is het mogelijk dat de investering niet wordt geactiveerd maar direct wordt weggeboekt tegen de subsidie. Hierdoor zijn de afschrijvingskosten lager. Doordat in de toekomst subsidies zullen wegvallen, zullen vaste activa dan uit eigen middelen moeten worden gefinancierd en afgeschreven. Dit betekent dat kinderopvangorganisaties in de toekomst te maken kunnen krijgen met hogere afschrijvingslasten op vaste activa, hetgeen het omzetrendement onder druk zet.

Substantieel deel organisaties voldoet niet aan referentiewaarde van 25% solvabiliteit

2.34 De solvabiliteit van een organisatie geeft aan in hoeverre de organisatie in staat is aan haar verplichtingen op lange(re) termijn te voldoen. Naarmate het eigen vermogen een groter deel bedraagt van het totale vermogen zal de solvabiliteit hoger zijn.

2.35 De mate van solvabiliteit kan in verschillende ratio's worden uitgedrukt. Voor dit onderzoek is gekozen voor de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen (balanstotaal). Daarnaast is ook het weerstandsvermogen onderzocht, de verhouding tussen enerzijds het totaal van eigen vermogen en de vrij besteedbare voorzieningen en anderzijds het balanstotaal.

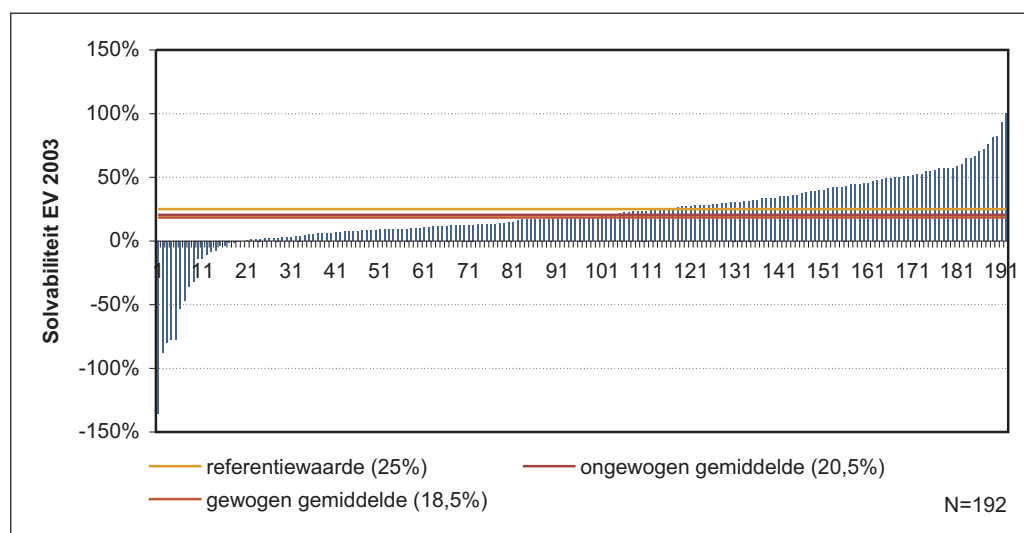
2.36 In dit onderzoek is voor de solvabiliteit een referentiewaarde van 25% aangehouden. Deze referentiewaarde wordt gehanteerd door financiële organisaties bij de beoordeling van de kredietwaardigheid van organisaties. Financiële dienstverleners hanteren deze waarde als minimum criterium voor zelfstandige financierbaarheid zonder dat additionele externe zekerheden nodig zijn.

2.37 Het is mogelijk dat de deelnemende kinderopvangorganisaties de begrippen eigen vermogen en vrij besteedbare voorzieningen niet exact op dezelfde wijze hebben gebruikt. De Wet op de jaarverslaglegging gaat uit van uniforme definities, maar via gemeentelijke subsidieverordeningen of via verschillen in onderhoudsverplichtingen ingeval van huurcontracten kunnen er toch enige verschillen optreden. Wij hebben daarvoor zoveel mogelijk gecorrigeerd, maar het is niet uit te sluiten dat toch een (beperkte) vertekening is opgetreden.

60% voldoet niet aan referentiewaarde solvabiliteit eigen vermogen

2.38 In figuur 2-7 wordt de gemiddelde solvabiliteit op basis van eigen vermogen getoond voor de 192 organisaties.

Figuur 2-7: Rangorde opbouw van de solvabiliteit op basis van eigen vermogen van de kinderopvangorganisaties 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.39 De ongewogen gemiddelde solvabiliteit op basis van eigen vermogen bedraagt 20,5% (2001: 18,9%), het gewogen gemiddelde is 18,5% (2001: 19,2%). Ten opzichte van 2001 is de ongewogen solvabiliteit zeer licht gestegen en de gewogen solvabiliteit zeer licht gedaald. In feite is er nauwelijks sprake van verandering.

2.40 Zowel het ongewogen als het gewogen gemiddelde is echter lager dan de referentiewaarde van 25% die wij voor dit onderzoek hebben aangehouden. Aan deze referentiewaarde blijken 77 organisaties te voldoen. Zestig procent (115 organisaties) voldoet niet aan de referentiewaarde van 25%.

2.41 Indien de solvabiliteit op basis van het eigen vermogen minder dan 25% bedraagt, en er bij het verstrekken van aanvullende financiering enkel en alleen gelet wordt op de solvabiliteit op basis van het eigen vermogen, dan kunnen de betreffende organisaties in principe minder eenvoudig op zelfstandige wijze een aanvullende financiering ontvangen.

2.42 Van de 115 organisaties die niet aan de referentiewaarde voldoen, hebben 20 organisaties een negatief eigen vermogen en daardoor een solvabiliteit lager dan 0%.

47% voldoet niet aan referentiewaarde solvabiliteit weerstandsvermogen

2.43 Als er op de balans sprake is van voorzieningen, kunnen de gepresenteerde solvabiliteitswaarden een te negatief beeld geven van de mate waarin organisaties in staat zijn aan hun verplichtingen te voldoen. Immers, de voorzieningen van de organisaties bestaan deels uit vrij besteedbare gelden. Deze kunnen in tijden van nood aangewend worden voor het betalen van de verplichtingen. Indien de solvabiliteit alleen op het eigen vermogen wordt gebaseerd, worden deze gelden niet meegenomen, waardoor de solvabiliteit lager lijkt.

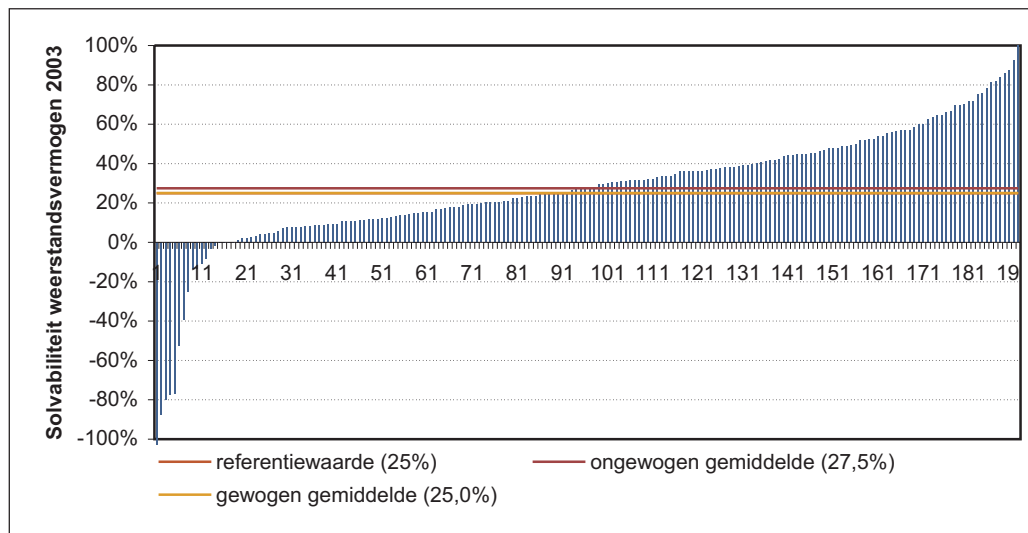
2.44 Om deze vertekening te ondervangen, hebben wij ook de solvabiliteit op basis van het weerstandsvermogen berekend. Het weerstandsvermogen bestaat uit het totaal van het eigen vermogen en de vrij besteedbare voorzieningen. De cijfers zijn mogelijk iets vertekend, omdat wij in het onderzoek niet bij alle organisaties kunnen vaststellen in welke mate de voorzieningen daadwerkelijk vrij besteedbaar zijn. Tabel 2-3 en figuur 2-8 tonen de uitkomst van de berekening.

Tabel 2-3: Solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen kinderopvangorganisaties 2003

	Ongewogen gemiddelde	Gewogen gemiddelde	Aantal organisaties beneden referentiewaarde	Percentage
Solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen	27,5%	25,0%	90	46,4%

Bron: PricewaterhouseCoopers

Figuur 2-8: Rangorde solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.45 Het blijkt dat de ongewogen gemiddelde solvabiliteit op basis van het weerstandsvermogen 27,5% bedraagt (2001: 27,0%), gewogen is deze 25,0% (2001: 29,4%). Ten opzicht van 2001 is de ongewogen solvabiliteit op basis van het weerstandsvermogen niet noemenswaardig gewijzigd. Bij het gewogen gemiddelde is sprake van een daling.

2.46 Negentig organisaties (46%) blijven onder de referentiewaarde van 25%. Daarvan hebben 17 organisaties (dit is 9% van de totale populatie) een negatieve solvabiliteit.

Nadere analyses bieden inzicht in solvabiliteitsverschillen

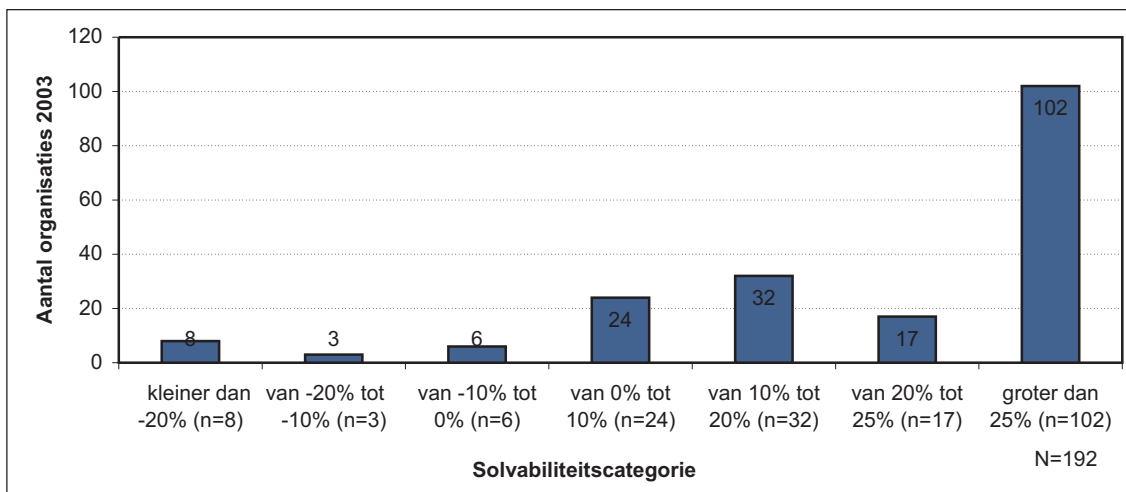
2.47 Om het inzicht in de solvabiliteit (op basis van weerstandsvermogen) verder te verdiepen, hebben wij de volgende analyses uitgevoerd:

- het aantal organisaties per solvabiliteitscategorie;
- het aandeel in de opbrengst;
- de solvabiliteit per grootteklasse;
- de solvabiliteit per rechtsvorm.

Aantal organisaties per solvabiliteitscategorie

2.48 In figuur 2-9 zijn de organisaties onderverdeeld in categorieën van solvabiliteitswaarden. Wij hebben zeven categorieën onderscheiden. In de figuur wordt de verdeling van de organisaties over de categorieën weergegeven.

Figuur 2-9: Aantal organisaties per solvabiliteitscategorie (weerstandsvermogen) 2003

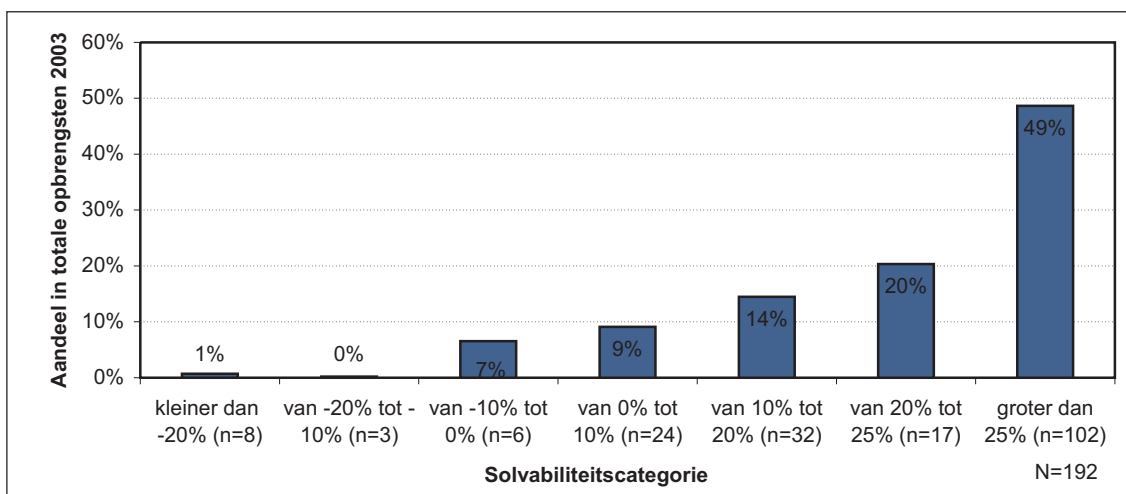
Bron: PricewaterhouseCoopers

2.49 Uit de figuur blijkt onder meer dat 102 organisaties voldoen aan de referentiewaarde en dat de categorie kinderopvangorganisaties die 'bijna' voldoet aan de referentiewaarde (de categorie 20-25%) zeventien organisaties omvat en dus niet zeer groot is. Acht organisaties hebben een solvabiliteit die lager is dan -20%.

Aandeel in de opbrengsten per solvabiliteitscategorie

2.50 Figuur 2-10 geeft per solvabiliteitscategorie het aandeel in de totale opbrengsten weer.

Figuur 2-10: Gemiddelde solvabiliteit 2003 (op basis van weerstandsvermogen) als aandeel in totale opbrengsten 2003

Bron: PricewaterhouseCoopers

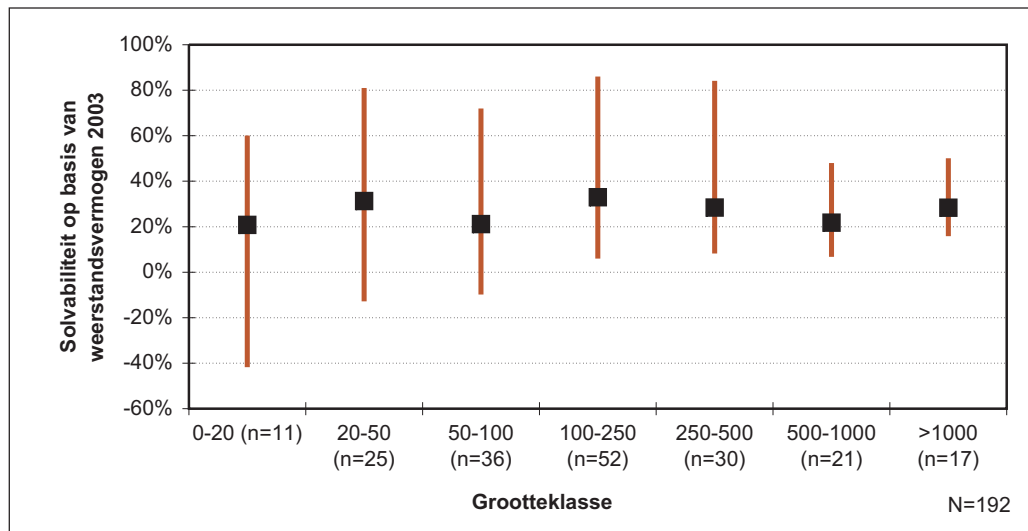
2.51 De organisaties die aan de referentiewaarde van 25% voldoen, vertegenwoordigen 49% van de totale opbrengsten. Het betreft 40.881 kindplaatsen, dit is 51,0% van het totale aantal kindplaatsen in de onderzoekspopulatie.

2.52 Tevens blijkt dat 43% van de totale opbrengsten wordt gerealiseerd door organisaties met een solvabiliteit op basis van het weerstandsvermogen tussen 0% en plus 25%. Het betreft 73 organisaties. Deze 73 organisaties vertegenwoordigen samen 37.884 kindplaatsen, dit is 47,3% van het totale aantal kindplaatsen in de onderzoekspopulatie.

Solvabiliteit naar grootteklasse

2.53 In figuur 2-11 wordt de gemiddelde solvabiliteit per grootteklasse aangegeven.

Figuur 2-11: Gemiddelde solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen per grootteklasse in kindplaatsen 2003

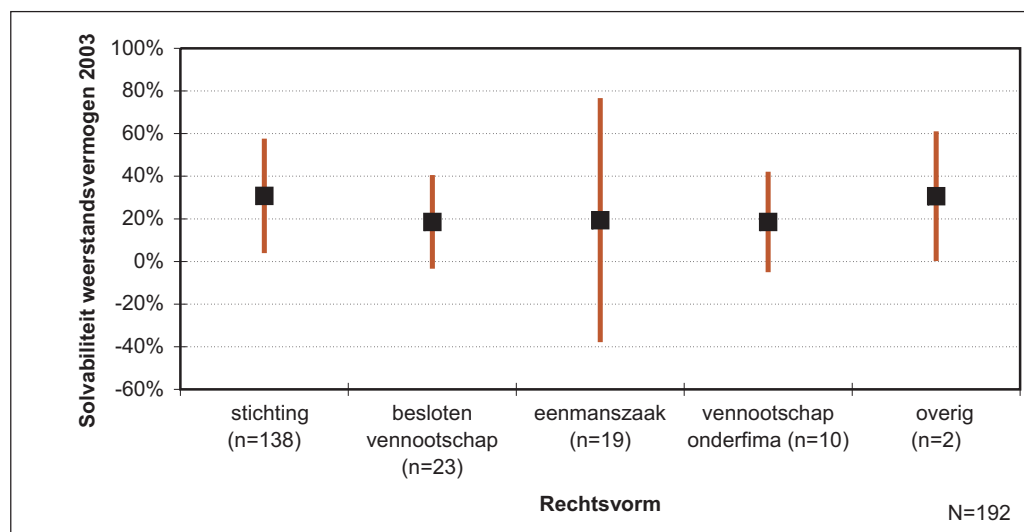
Bron: PricewaterhouseCoopers

2.54 Uit de bovenstaande figuur is op te maken dat, indien we de kinderopvangorganisaties indelen in categorieën op basis van het aantal kindplaatsen, alle categorieën een gemiddelde solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen tonen binnen de bandbreedte van 21% tot 33%. Binnen de categorieën is echter wel degelijk sprake van verschillen in de solvabiliteit. Dit blijkt uit de lengte van de verticale balk per categorie. Vooral in de kleinere organisaties is sprake van aanzienlijke spreiding in de solvabiliteit.

Solvabiliteit naar rechtsvorm

2.55 In figuur 2-12 wordt de spreiding van de solvabiliteit per rechtsvorm weergegeven. Deze blijkt aanzienlijk te zijn. Uit de figuur blijkt dat de gemiddelde solvabiliteit van stichtingen het hoogst is. De eigenvermogensvorming bij de vennootschap onder firma en de eenmanszaak kan worden beïnvloed door privé-onttrekkingen. Het beeld is hierdoor mogelijk vertekend. Dit kan ook het geval zijn bij de categorie overig, aangezien hieronder de rechtsvormen commanditaire vennootschap, de maatschap en de overige rechtsvormen vallen, waarbij in alle gevallen eveneens sprake kan zijn van privé-onttrekkingen.

Figuur 2-12: Spreiding solvabiliteit ingedeeld naar rechtsvorm

Bron: PricewaterhouseCoopers

Verbetering van rendement leidt bij de onderzoekspopulatie niet tot betere solvabiliteit

2.56 Indien organisaties de jaarlijkse winst aan het eigen vermogen toevoegen, wordt op die wijze een vergroting van het eigen vermogen bereikt. Dit grotere eigen vermogen leidt tot een verbetering van de solvabiliteit. Er kan dus een verband tussen rendementsverbetering en toename van solvabiliteit worden verondersteld. In het voorafgaande is geconstateerd dat het gemiddelde omzetrendement (zowel gewogen als ongewogen) licht gestegen is. Er is echter ook geconstateerd dat de ongewogen gemiddelde solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen nagenoeg onveranderd is en de gewogen solvabiliteit is gedaald. In tabel 2-4 is dit nogmaals weergegeven.

Tabel 2-4: Ontwikkeling gemiddeld (on)gewogen rendement en gemiddelde (on)gewogen solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen

	Omzetrendement			Solvabiliteit weerstandsvermogen		
	2003	2001	Vershil in procentpunten	2003	2001	Vershil in procentpunten
Ongewogen percentage	5,6%	4,3%	1,3	27,5%	27,0%	0,5
Gewogen percentage	3,9%	0,3%	3,6	25,0%	29,4%	-4,4

Bron: PricewaterhouseCoopers

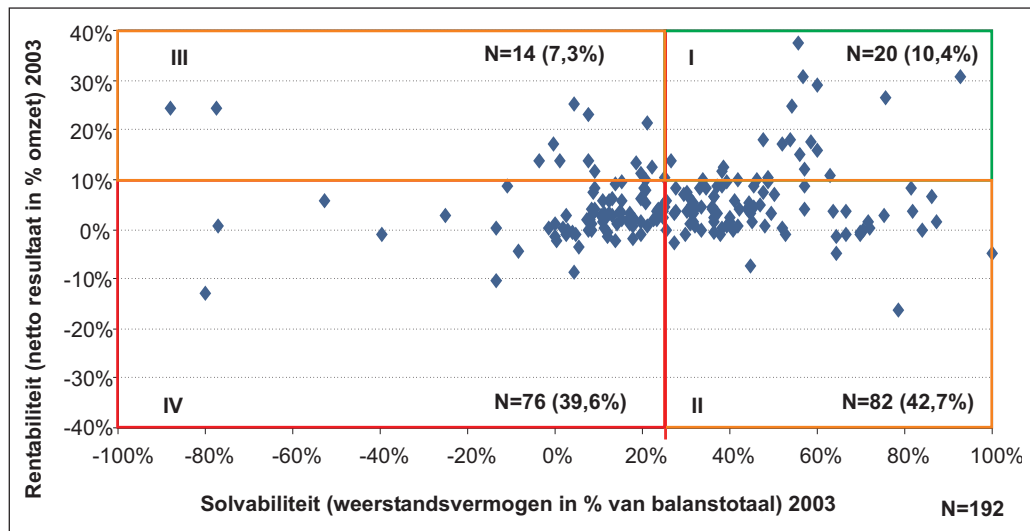
2.57 Het verwachte verband tussen rendement en solvabiliteit is dus niet gevonden. Nadere analyse leert dat het ontbreken van het verwachte verband wordt veroorzaakt doordat het gemiddelde balanstotaal (ongewogen en gewogen) meer is gestegen dan het weerstandsvermogen. De stijging van het balanstotaal is met name veroorzaakt door een toename van de vaste activa (debetzijde) en een toename van de langlopende schulden (creditzijde).

2.58 Een mogelijke verklaring voor het gestegen balanstotaal is een ten opzichte van 2001 hoger – met langlopend vermogen gefinancierd – investeringsvolume.

Twintig organisaties voldoen aan beide referentiewaarden

2.59 In figuur 2-13 is de combinatie van rentabiliteit (netto resultaat als percentage van de omzet) en de solvabiliteit op basis van het weerstandsvermogen (eigen vermogen en voorzieningen als percentage van het balanstotaal) weergegeven. In de figuur kruisen de assen elkaar op de eerder genoemde referentiewaarden, dus bij 10% (rendement) en bij 25% (solvabiliteit).

Figuur 2-13: Matrix rentabiliteit versus solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen kinderopvangorganisaties 2003

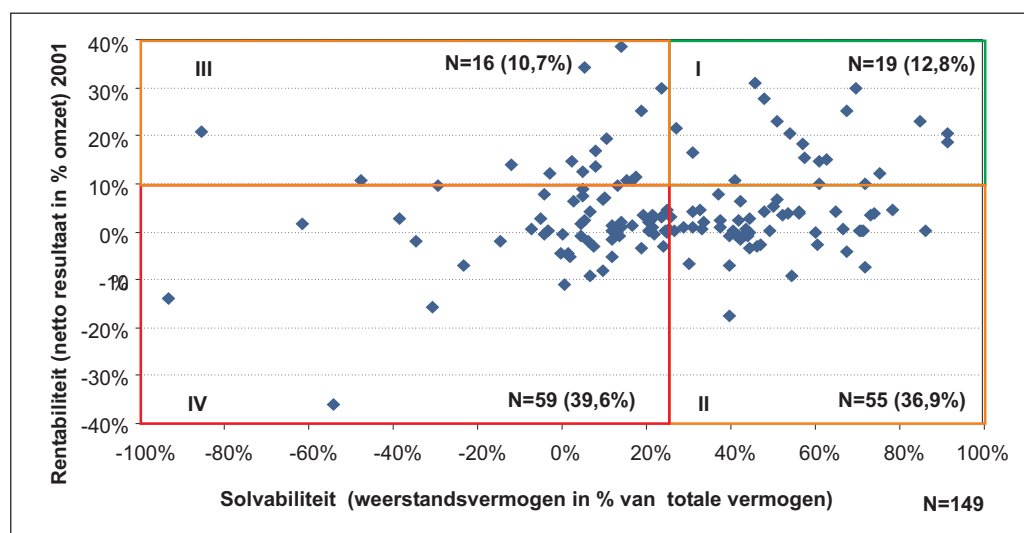

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.60 Uit de figuur blijkt dat twintig kinderopvangorganisaties voldoen aan beide referentiewaarden (kwadrant I). 82 organisaties voldoen wel aan de referentiewaarde voor solvabiliteit, maar niet aan de referentiewaarde voor omzetrendement (kwadrant II). Veertien organisaties voldoen wel aan de referentiewaarde voor omzetrendement, maar niet aan de referentiewaarde voor solvabiliteit (kwadrant III). 76 organisaties voldoen aan geen van beide referentiewaarden (kwadrant IV).

2.61 Ter vergelijking is in figuur 2-14 de matrix van de rentabiliteit versus de solvabiliteit over het jaar 2001 weergegeven.

Figuur 2.14: Matrix rentabiliteit versus solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen kinderopvang 2001

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.62 De aantallen organisaties per kwadrant, zichtbaar in de figuren 2-13 en 2-14, worden samengevat in tabel 2-5.

Tabel 2-5: Vergelijking kwadranten rentabiliteit en solvabiliteit 2003 en 2001

Kwadrant	2003			2001		Verschil in procentpunten
	Aantal	%	Kindplaatsen	Aantal	%	
I: beide	20	10,4%	1.561	19	12,8%	-2,4
II: niet rent.	82	42,7%	39.319	55	36,9%	5,8
III: niet solv.	14	7,3%	1.266	16	10,7%	-3,4
IV: geen	76	39,6%	38.004	59	39,6%	0
Totaal	192	100,0%	80.150	149	100,0%	0

Bron: PricewaterhouseCoopers

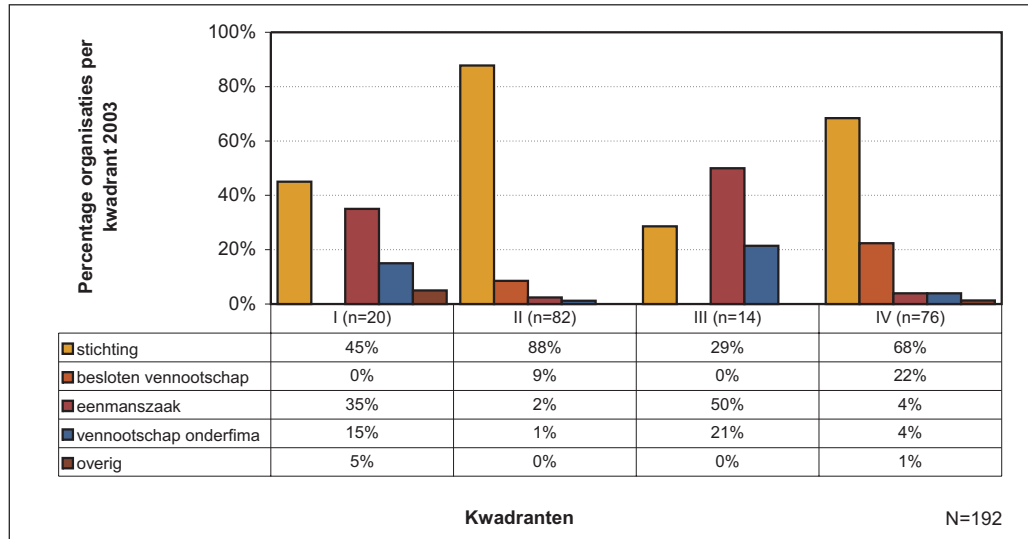
2.63 Uit tabel 2-5 blijkt dat in 2003 in absolute aantallen nagenoeg evenveel organisaties aan beide referentiewaarden voor rentabiliteit en solvabiliteit voldoen (kwadrant I) als in 2001. Procentueel gezien is echter sprake van een daling van 12,8% naar 10,4%.

2.64 Het percentage organisaties dat wel aan de referentiewaarde voor solvabiliteit, maar niet aan de referentiewaarde voor rentabiliteit voldoet, is toegenomen (kwadrant II). Het percentage organisaties dat wel aan de referentiewaarde voor omzetrendement, maar niet aan de referentiewaarde voor solvabiliteit voldoet is gedaald (kwadrant III). Het percentage organisaties in de onderzoekspopulatie dat niet voldoet aan beide referentiewaarden is ongewijzigd (kwadrant IV).

Stichtingen en grotere organisaties voldoen minder vaak aan referentiewaarden

2.65 Een nadere analyse van de organisaties in de kwadranten wordt getoond in de figuren 2-15 en 2-16. Figuur 2-15 toont per kwadrant de opbouw naar rechtsvorm en figuur 2-16 de opbouw naar grootteklasse.

Figuur 2-15: Onderverdeling kwadranten naar rechtsvorm

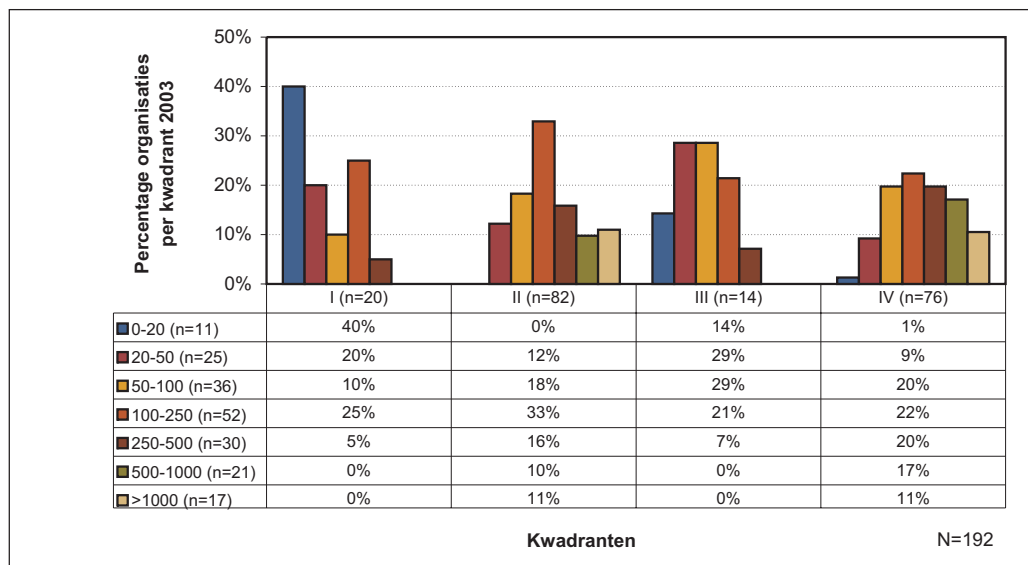

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.66 In kwadrant I (voldoen aan beide referentiewaarden) komen alle rechtsvormen voor, behalve de besloten vennootschap. De stichting is ondervertegenwoordigd in dit kwadrant. Ditzelfde geldt voor kwadrant III (voldoen alleen aan referentiewaarde voor rentabiliteit).

2.67 In figuur 2-16 is per kwadrant de opbouw per grootteklasse aangegeven.

Figuur 2-16: Onderverdeling kwadranten naar grootteklasse

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.68 Uit de bovenstaande figuur blijkt onder meer dat in kwadrant I relatief veel kleine organisaties voorkomen. In de kwadranten II en IV is juist het aantal grote organisaties oververtegenwoordigd. Acht kinderopvangorganisaties met meer dan 1.000 kindplaatsen behoren tot kwadrant IV (voldoen aan geen van beide referentiewaarden). Deze organisaties vertegenwoordigen in totaal 19.658 kindplaatsen.

Verschillen tussen 2003 en 2001 samengevat

2.69 Onderstaand volgt een samenvatting van de uitkomsten 2003 versus 2001 op de onderdelen werkkapitaal, rentabiliteit, solvabiliteit en correlatie tussen rentabiliteit en solvabiliteit.

Werkkapitaal verbeterd, overige kengetallen niet substantieel gewijzigd

2.70 In tabel 2-6 ziet u een vergelijking tussen de kengetallen in 2003 en 2001. De tabel bevat de ongewogen gemiddelden.

Tabel 2-6: Vergelijking ongewogen gemiddelden 2003 en 2001

	2003	2001	Vershil 2003-2001 in procentpunten
Werkkapitaal	7,7%	0,0%	7,7
Rentabiliteit	5,6%	4,3%	1,3
Solvabiliteit eigen vermogen	20,5%	18,9%	1,6
Solvabiliteit weerstands vermogen	27,5%	27,0%	0,5

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.71 Uit tabel 2-6 blijkt dat uitgaand van de ongewogen gemiddelden in het bijzonder op het onderdeel werkkapitaal een verbetering is opgetreden ten opzichte van 2001. De rentabiliteit is licht gestegen ten opzichte van 2001. De solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen is ten opzichte van 2001 nagenoeg onveranderd.

2.72 Tabel 2-7 toont dezelfde kengetallen als de vorige tabel, maar nu betreft het de gewogen gemiddelden. De conclusies blijven dezelfde.

Tabel 2-7: Vergelijking gewogen gemiddelden 2003 en 2001

	2003	2001	Vershil 2003-2001 in procentpunten
Werkkapitaal	6,0%	-0,7%	6,7
Rentabiliteit	3,9%	0,3%	3,6
Solvabiliteit eigen vermogen	18,5%	19,2%	-0,7
Solvabiliteit weerstands vermogen	25,0%	29,4%	-4,4

Bron: PricewaterhouseCoopers

Percentage organisaties dat voldoet aan streefwaarden nagenoeg ongewijzigd gebleven

2.73 In tabel 2-8 wordt per kwadrant een vergelijking gemaakt tussen het aantal organisaties per kwadrant per 31 december 2003 en 31 december 2001.

Tabel 2-8: Vergelijking kwadranten rentabiliteit en solvabiliteit 2003 en 2001

Kwadrant	2003		2001		Vershil 2003-2001
	Aantal	%	Aantal	%	procentpunten
I: voldoen aan beide waarden	20	10,4%	19	12,8%	-2,4
II: wel solvabiliteit, niet rentabiliteit	82	42,7%	55	36,9%	5,8
III wel rentabiliteit, niet solvabiliteit	14	7,3%	16	10,7%	-3,4
IV: voldoen aan geen van beide	76	39,6%	59	39,6%	0
Totaal	192	100,0%	149	100,0%	0

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.74 Uit tabel 2-8 blijkt dat procentueel gezien nagenoeg evenveel organisaties aan beide referentiewaarden voldoen voor rentabiliteit en solvabiliteit. Het percentage organisaties in de onderzoekspopulatie dat niet voldoet aan beide referentiewaarden is ongewijzigd.

Resultaten 'oude' deelnemers in lijn met resultaten totale onderzoeksgroep

2.75 Van de deelnemers 2001 hebben 71 deelnemers ook aan het huidige onderzoek deelgenomen. Deze 71 deelnemers vertegenwoordigen ruim 75% van het aantal kindplaatsen waarop het vorige onderzoek betrekking had.

2.76 In de tabellen 2-9 en 2-10 wordt een vergelijking gemaakt van de scores van de oude deelnemers die ook aan het huidige onderzoek hebben deelgenomen.

Tabel 2-9: Oude deelnemers: vergelijking ongewogen gemiddelden 2003 versus 2001

	2003	2001	Vershil 2003-2001 in procentpunten
Werkkapitaal	6,4%	0,8%	5,6
Rentabiliteit	5,2%	4,4%	0,8
Solvabiliteit eigen vermogen	24,9%	25,1%	-0,2
Solvabiliteit weerstandsvermogen	29,1%	32,3%	-3,2

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.77 Uit vergelijking van de tabel 2-6 en 2-9 blijkt dat de ontwikkeling in de ongewogen gemiddelden bij alle deelnemers (tabel 2-6) vooral op de onderdelen werkkapitaal en rentabiliteit grotendeels ook bij de oude deelnemers (tabel 2-9) zichtbaar is. Bij het onderdeel solvabiliteit is sprake van een afwijkende ontwikkeling. Als het gaat om de solvabiliteit op basis van eigen vermogen is bij de totale groep deelnemers sprake van een stijging met 1,6 procentpunt (tabel 2-6), maar bij de oude deelnemers is sprake van een daling met 0,2 procentpunt (tabel 2-9). Bij de solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen is bij de totale groep deelnemers sprake van een stijging met 0,5 procentpunt (tabel 2-6) en bij de oude deelnemers van een daling met 3,2 procentpunt (tabel 2-9).

2.78 Nadere analyse leert dat dit verschil wordt veroorzaakt door twee oude organisaties met een zeer aanzienlijke daling (meer dan 50%). Zonder deze twee organisaties zou de solvabiliteit op basis van eigen vermogen bij de oude organisaties stijgen met 1,1 procentpunt en zou de solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen dalen met 0,9 procentpunt. De verschillen met de totale groep deelnemers zijn dan verwaarloosbaar.

Tabel 2-10: Oude deelnemers: vergelijking gewogen gemiddelden 2003 versus 2001

	2003	2001	Vershil 2003-2001 in procentpunten
Werkkapitaal	4,6%	-2,5%	7,1
Rentabiliteit	4,3%	0,2%	4,1
Solvabiliteit eigen vermogen	21,4%	18,9%	2,5
Solvabiliteit weerstandsvermogen	28,2%	29,0%	-0,8

Bron: PricewaterhouseCoopers

2.79 Uit vergelijking van de tabel 2-7 en 2-10 blijkt dat de ontwikkeling in de gewogen gemiddelden voor alle deelnemers (tabel 2-7) op de onderdelen werkkapitaal, omzetrement en solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen grotendeels ook bij de oude deelnemers (tabel 2-10) is opgetreden.

2.80 Op het onderdeel solvabiliteit op basis van eigen vermogen is ook hier sprake van een tegengestelde ontwikkeling. Bij de oude deelnemers is deze solvabiliteit in 2003 ten opzichte van 2001 licht gestegen, bij de huidige deelnemers is deze solvabiliteit licht gedaald. De daling van de solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen in 2003 ten opzichte van 2001 bij alle deelnemers is ook aanwezig bij de groep oude deelnemers. De daling is echter minder groot.

2.81 Uit het voorgaande kan de algemene conclusie worden getrokken dat er grote overeenkomsten zijn tussen de ontwikkelingen bij de totale groepen deelnemers en de ontwikkelingen bij de deelnemers die aan beide onderzoeken hebben deelgenomen. In verband met de leesbaarheid van dit rapport is besloten de cijfers van de groep deelnemers die aan beide onderzoeken hebben deelgenomen niet diepgaander te analyseren dan de getoonde vergelijking op werkkapitaal, omzetrement en solvabiliteit.

3 Conclusies

3.01 In dit laatste hoofdstuk formuleren wij de conclusies die wij uit de onderzoeksbevindingen trekken. Het is vervolgens aan de opdrachtgever om in overleg met belanghebbenden te bepalen of deze conclusies aanleiding geven tot het treffen van beleidsmaatregelen. Wij hebben in dit rapport dan ook geen aanbevelingen opgenomen, met uitzondering van een aanbeveling op onderzoekstechnisch terrein.

Financiële positie kinderopvangorganisaties niet wezenlijk veranderd

3.02 De vergelijking van de onderzoeksbevindingen over 2003 en 2001 leert dat er sprake is van een lichte stijging van de rentabiliteit en een nagenoeg onveranderde solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen. Naar onze mening kunnen aan deze bevindingen echter niet te zware conclusies worden verbonden, omdat de verschillen klein zijn en omdat zij – vanwege de gevonden spreiding - mogelijk deels verklaard kunnen worden door toeval.

3.03 De enige verandering die zeker niet aan toeval kan worden toegeschreven, is de toename van het werkkapitaal. Dit zien wij als een gunstige ontwikkeling, vooral vanwege het feit dat nu meer organisaties dan in 2001 beschikken over een positief werkkapitaal. Het feit dat ook de omvang van het werkkapitaal is toegenomen, beschouwen wij op zich ook als een positief teken; wel is het zo dat een aantal organisaties nu beschikt over een werkkapitaal dat groter is dan nodig om aan de verplichtingen op korte termijn te voldoen. Een andere inzet van dit deel van het werkkapitaal zou meer rendement opleveren.

3.04 Het geheel van bevindingen overziend, concluderen wij dat de financiële positie van de kinderopvangorganisaties per ultimo 2003 in grote lijnen overeenkomt met die per ultimo 2001. Samengevat spreken wij van stabiel tot licht verbeterd.

Uitgangspositie kinderopvangorganisaties voor invoering Wet op de kinderopvang niet zonder risico's op middellange termijn

3.05 Het nu uitgevoerde onderzoek is opgezet om te kunnen nagaan of de kinderopvangorganisaties qua financiële positie voldoende zijn toegerust voor de invoering van de Wet kinderopvang.

3.06 In dit verband is van belang om te onderkennen dat in 2003, het jaar waarop het onderzoek betrekking had, nog gemeentelijke subsidies en investeringsbijdragen vanuit de rijksoverheid werden verstrekt. Dit betekent dat vooral op het gebied van de investeringen (waarvoor de investeringsbijdragen zijn ingezet) de onderzoeksresultaten niet representatief te achten zijn voor de situatie op het moment van invoering van de wet. Zeker daar waar de subsidiebedragen in één jaar in mindering zijn gebracht op de investeringen, kan in 2003 een te rooskleurig beeld van de financiële positie zijn ontstaan door te lage afschrijvingskosten. In

de jaren na 2003, wanneer nieuwe investeringen gepleegd moeten worden, zal dit leiden tot hogere afschrijvingskosten; dit zal de rentabiliteit onder druk zetten.

3.07 Een tweede element dat mogelijk een rol speelt in de jaren na 2003, is de economische stilstand of recessie. Er zijn signalen dat door vraaguitval in de afgelopen tijd een aantal organisaties in de financiële problemen is gekomen.

3.08 Wij concluderen dat er een reëel risico bestaat dat de financiële positie op het moment waarop de wet wordt ingevoerd, ten opzichte van de positie per ultimo 2003 niet verder is verbeterd of mogelijk achteruit is gegaan.

3.09 In het eerste onderzoek, over 2001, concludeerden wij dat de financiële positie van de kinderopvangorganisaties gemiddeld genomen 'niet sterk' was en dat 'een groot deel van de organisaties onvoldoende is toegerust voor de invoering van de wet, als geen actie wordt ondernomen'.

3.10 Het feit dat de financiële positie van de kinderopvangorganisaties per ultimo 2003 hooguit zeer licht is verbeterd, in combinatie met de risico's door het wegvallen van subsidies en door de economische situatie, maakt dat wij onze conclusie uit 2001 handhaven. De financiële positie van de branche behoeft in het licht van de invoering van de wet substantiële verbetering.

3.11 Onze conclusie wordt het duidelijkst geïllustreerd door het feit dat slechts circa 10% van de kinderopvangorganisaties voldoet aan de referentiewaarde voor zowel rentabiliteit als de solvabiliteit. Daarbij geldt dan ook nog dat het vooral de kleinere organisaties zijn die aan beide normen voldoen. Dat betekent dat de financiële positie van de meeste organisaties in het licht van de invoering van de wet een risico met zich meebrengt.

3.12 Voor de volledigheid merken wij op dat het risico niet zozeer ligt op het terrein van de exploitatie op korte termijn: het aantal organisaties met een positief rendement en een positief werkkapitaal bedraagt immers respectievelijk 81% en 62%. Het risico ligt vooral bij het creëren van een rendement dat voldoende groot is om te fungeren als buffer en daarmee als zekerheid voor het verkrijgen van leningen en dus het plegen van investeringen.

Verklaring verschillen in financiële positie biedt mogelijk aanknopingspunten voor verbetering

3.13 Uit zowel het onderzoek over 2003 als het onderzoek over 2001 blijkt dat gemiddeld genomen kleinere organisaties over een betere financiële positie beschikken dan grotere. Dit betekent niet dat wij zonder meer een pleidooi houden voor kleine organisaties. Mogelijk kleven daaraan weer andere nadelen, zoals een verhoogde kwetsbaarheid. Bovendien heeft juist van de kleine organisaties een relatief groot percentage niet aan het onderzoek deelgenomen, zodat mogelijk enige vertekening is opgetreden.

3.14 Uit de onderzoeken blijkt tevens dat de financiële positie van organisaties die de rechtsvorm van een stichting hebben, gemiddeld minder goed is dan die van bijvoorbeeld besloten vennootschappen.

Verbetersuggesties uit onderzoek 2001 desgewenst te herijken

3.15 In ons onderzoeksrapport over 2001 hebben wij een aantal maatregelen besproken die een bijdrage zouden kunnen leveren aan de verbetering van de financiële positie van kinderopvangorganisaties. De organisaties zelf zouden strakker kunnen gaan sturen op financiële resultaten, bijvoorbeeld via het opstellen en bewaken van een businessplan of indien opportuun het verhogen van de productiviteit en/of bezettingsgraad. Ook het herijken van het vastgoedeigendom is genoemd. De andere belanghebbende partijen (brancheorganisaties, overheden en Waarborgfonds) zouden op een aantal punten deze omslag van de kinderopvangorganisaties kunnen faciliteren en kunnen bijdragen aan een reductie van de onzekerheid die bij financiers kan bestaan als het gaat om het verstrekken van leningen.

3.16 Het behoorde niet tot het onderzoek over 2003 om na te gaan in hoeverre specifieke maatregelen zoals hiervoor genoemd, daadwerkelijk zijn getroffen en welke effecten deze hebben gehad. Indien besloten zou worden dat actief beleid moet worden gevoerd om de financiële positie van de kinderopvangorganisaties in het licht van de invoering van de wet te verbeteren, bevelen wij aan om de aanbevelingen uit het eerste onderzoek op hun actuele bruikbaarheid te toetsen.

Financiële positie op tijdstip invoering wet bepalend voor succesvolle implementatie

3.17 Eerder in dit hoofdstuk is aangegeven dat het onderzoek zicht heeft geboden op de financiële positie per ultimo 2003, maar dat uiteindelijk de financiële positie op het moment van inwerkingtreding van de wet bepalend is voor een succesvolle implementatie.

3.18 Om die reden is te overwegen om het nu verkregen inzicht over enige tijd te actualiseren, bijvoorbeeld door een inventarisatie van de positie per ultimo 2004, door het opvragen van halfjaarcijfers of door steekproefsgewijs na te gaan of zich in 2004 en 2005 grote veranderingen hebben voorgedaan.

A Samenstelling begeleidingscommissie

Mevrouw drs. C.M. Bienemann	Maatschappelijk Ondernemers Groep
Mevrouw M.E. van Elsloo-Dizij RA	de Branchevereniging Ondernemers in de Kinderopvang
De heer J.C.M. Ringens	Stichting Waarborgfonds Kinderopvang
De heer drs. A.J.F. van Tongeren	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

B Definitie- en begrippenlijst

Begrip	Omschrijving
Werkkapitaal	Het kapitaal dat nodig is om op korte termijn de activiteiten van de organisatie te kunnen uitvoeren
Rentabiliteit	Het netto bedrijfsresultaat uitgedrukt als percentage van omzet of eigen vermogen
Omzetrentabiliteit	Het netto bedrijfsresultaat uitgedrukt als percentage van de omzet (de in dit onderzoek gebruikte parameter)
Solvabiliteit	Het kapitaal dat nodig is om aan alle verplichtingen van de organisatie te voldoen
Solvabiliteit op basis van eigen vermogen	Eigen vermogen als percentage van het balanstotaal
Solvabiliteit op basis van weerstandsvermogen	Eigen vermogen plus vrij besteedbare voorzieningen als percentage van het balanstotaal (de in dit onderzoek gebruikte parameter)